

વાર નમદ દાક્ષણ ગુજરાત યુનવાસટા
યુનવાસટાં કેમ્પસ, ઉધના-મગદલા રોડ, સુરત - 395007

એમ.એ. સસ્કૃત રજ્યુલર
CBCS પ્રમાણના
સમાસ્ટર 1 અને 3 ના અભ્યાસક્રમ (પાઠવક્રમ)
(શક્ષાણક વષ 2016 - 17 થી અમલમાં)

પેપર - 1

સંસ્કૃત લાલિત સાહિત્ય (મહાકાવ્ય)
SANSKRIT CLASSICAL LITERATURE (MAHAKAVYA)

CCT – 01

Credits – 04

Core Course

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - રઘુવંશમ્ (નિયતાંશઃ) સર્ગ - 14

ઉદ્દેશ - સંસ્કૃત મહાકાવ્યાના વ્યવસ્થાના વ્યાજના ઉપર લાવવા. મહાકાવ્યમા પ્રસ્તુત સાહિત્યક તત્ત્વાનું અન્વેષણ કરતાં વિદ્યાર્થીને શિખવવું અને સાહિત્યના રસાસ્વાદની પદ્ધતિ શીખવવાનો ઉદ્દેશ્ય છે.

Unit – I રઘુવંશમ્ (નિયતાંશઃ) સર્ગ - 14 શ્લોક 1 થી 10 (મલ્લિનાથ ટીકા સાથે)	13
Unit – II રઘુવંશમ્ (નિયતાંશઃ) સર્ગ - 14 શ્લોક 11 થી 40 (અનુવાદ તથા સંદર્ભ)	12
Unit – III રઘુવંશમ્ (નિયતાંશઃ) સર્ગ - 14 શ્લોક 41 થી 87 સમાપ્તિ સુધી. (અનુવાદ તથા સંદર્ભ)	13
Unit – IV રઘુવંશમ્ (નિયતાંશઃ) સર્ગ - 14 સાહિત્યક સમીક્ષા અને મહાકાવ્યના લક્ષણ	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - મહાકાવ્યના ઉત્પત્તિ અને વિકાસ, મહાકાવ્યના લક્ષણ અને રઘુવંશમા તના અન્વાત, રઘુવંશનું મહાકાવ્ય તરિક મૂલ્યાકન, રસ તથા અલંકાર, ટાકાકાર માલ્લનાથના પારચય, ટાકાકારનું કાવ્ય, માલ્લનાથના વ્યવસ્થા, શ્લોકાના અનુવાદ અને ઉક્તિઓના સસદભ વ્યવસ્થા.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. રઘુવંશમહાકાવ્યમ્ - સં. કૃષ્ણમણિ ત્રિપાઠી, ચૌખંબા, વારાણસી
2. રઘુવંશમ્ - (મલ્લિનાથ ટીકા સહ) નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઈ સંસ્કરણ
3. પચમહાકાવ્ય - સં. પ્રા. ધારુભાઈ પરાખ
4. સંસ્કૃત મહાકાવ્ય - સં. મુસલગાવલકર, ચૌખંબા વિદ્યાભવન, વારાણસી
5. રઘુવંશ સર્ગ ૧૪ પાર્શ્વ પબ્લિકેશન અમદાવાદ.

પેપર - 2

વાદક સાહત્ય (વદસાહતા)
VAIDIC LITERATURE (VED SANHITA)

CCT – 02

Credits – 04

Core Course

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - ઋગ્વેદ: (નિયતાંશ:) તથા અથર્વવેદ: (નિયતાંશ:)

ઉદ્દશ - સંસ્કૃત સાહત્યમા આઘ સ્થાન ધરાવતા વદના ભાષાકાલ અને વલ્લવસ્તુગત અભ્યાસ કારવવાનું અહા લક્ષ્ય છે. સંસ્કૃતભાષાના બે પ્રવાહ િ - વૈદિક સંસ્કૃત અને લૌકિક સંસ્કૃત. તે પૈકી વેદમન્ત્રોના અભ્યાસથી વૈદિક સંસ્કૃત ભાષાથી વિદ્યાર્થી પારાયેત યશે. વળી, વૈદિક સાહત્ય અને લૌકિક સાહત્યનો પારસ્પરિક સંબંધ પણ વિદ્યાર્થી જાણી શકે, એ ઉદ્દેશથી આ પાઠ્યક્રમ વિચારવામાં આવ્યો છે.

Unit – I	ઋગ્વેદ: (નિયતાંશ:) મંડલ - 1, સૂક્ત 32, 50, 115, 154,	13
Unit – II	ઋગ્વેદ: (નિયતાંશ:) મંડલ - 7, સૂક્ત 1 થી 6 અને 18	12
Unit – III	ઋગ્વેદ: (નિયતાંશ:) મંડલ - 7, સૂક્ત 33, 35, 50, 54, 55, 83	13
Unit – IV	અથર્વવેદ: (નિયતાંશ) 1.4 (આપા ભષજ્યસૂક્તમ્), 1.29 (રાષ્ટ્રસવધનસૂક્તમ્), 3.12 (શાલાનમાણસૂક્તમ્) , 3.18 (વનસ્પાતસૂક્તમ્) , 4.16 (સત્યાનૃતસમાક્ષકવરુણસૂક્તમ્) તથા 5.13 (સપાવષનાશનસૂક્તમ્)	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - વદના સાહતાઓના પારયલ, જલ્યત સૂક્તાના સવગ્રાહા અભ્યાસ, તે તે દવતાઓનું સ્વરૂપ, વાદક સૂક્તમા પ્રસ્તુત દશાનના વલમશ, વાદક ભાષા અને છદના પારયલ, પદપાઠ અને સાહતાપાઠના જલ્યમા અને વદના પ્રાચનાઓના વલ્લવા.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. ઋગ્વેદ: - સં. ંચ.ડી. વેલણકર, વૈદિક સંશોધન મંડલ, પૂના
2. વૈદિકસૂક્તસંગ્રહ: (સાયણભાષ્યસહિત:) સં. પ્રો. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ
3. ઋગ્વેદ પારયલ - પ્રા. ગાતમ પટલ, અમદાવાદ
4. અથર્વવેદભાષ્યમ્ - સં. દામોદર સાતવલેકર , પારડી, વલસાડ
5. વૈદિક સાહત્ય ઔર સંસ્કૃતિ - પ્રો. બલદેવ ઉપાધ્યાય
6. વૈદિક વ્યાકરણ - સં. રામચંદ્ર , ંમણલબીડી , દિલ્લી

પેપર - 3

ભારતીય દર્શન પારયય
INDIAN PHILOSOPHI

CCT – 03

Core Course

Credits – 04

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - શ્રીપાતંજલયોગદર્શનમ્ (નિયતાંશઃ) સાધનપાદઃ

ઉદ્દેશ - ભારતીય દર્શનામા યાગદર્શન મહત્ત્વનુ છે. તના સબધ પ્રત્યક નાના-મોટા માનવ સાથે છે. આ યાગ દર્શન ઇહલોક અને પરલોક બન્નેમાં સફળતા મેળવવાના ઉપાયો શીખવે છે. આ ઉપાયોન અહા યોગના અંગ કહેવામાં આવ્યાં છે. આવાં અંગો આઠ છે. આ આઠેય અંગોથી વિદ્યાયા પરિચિત થાય અને ભારતીય દર્શનની મહત્તાનો સમજતો થાય, તેવા ઉદ્દેશ્ય સાથે આ પાઠ્યક્રમ વિચારવામાં આવ્યું છે.

Unit – I	શ્રીપાતંજલયોગદર્શનમ્ (નિયતાંશઃ) સાધનપાદઃ સૂત્રમ્ 1 તઃ 12 સૂત્રાણિ	13
Unit – II	શ્રીપાતંજલયોગદર્શનમ્ (નિયતાંશઃ) સાધનપાદઃ સૂત્રમ્ 13 તઃ 24 સૂત્રાણિ	12
Unit – III	શ્રીપાતંજલયોગદર્શનમ્ (નિયતાંશઃ) સાધનપાદઃ સૂત્રમ્ 25 તઃ 34 સૂત્રાણિ	13
Unit – IV	શ્રીપાતંજલયોગદર્શનમ્ (નિયતાંશઃ) સાધનપાદઃ સૂત્રમ્ 35 તઃ 55 સૂત્રાણિ	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - વૈદિક દર્શનોનો પારયય, દર્શનશાસ્ત્રમા યાગદર્શનનુ સ્થાન, યાગસૂત્રના રચયિતા, તમના સ્થાતકાળ, યાગના આઠ અંગોના પાર, યાગસૂત્રના અચઘટના, યમાદનુ સ્વરૂપ, ઇશ્વરનુ સ્વરૂપ, ક્લેશ અને વૃત્તિઓનુ સ્વરૂપ વગર.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. યોગદર્શનમ્ - (ગુજરાતી અનુવાદ) સં. સ્વામી સત્યપતિ, દર્શન યોગ મહાવિદ્યાલય, રોજડ
2. હિન્દુ તત્ત્વજ્ઞાનના ઇતિહાસ - દુગાશકર શાસ્ત્રી
3. સામ્ય-યાગદર્શન - સં. નગીનભાઈ શાહ, યુન. ગ્રન્થ ભંડાર, અમદાવાદ
4. ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાનના રૂપરખા - (ખંડ-3 દર્શનયુગ) ગુજ. અનુવાદ પ્રા. ઇન્દુકલા ઝવરા, ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ
5. પતંજલના યાગસૂત્રા - સં. રામકૃષ્ણ ટા. વ્યાસ, સંસ્કૃત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધીનગર.

પેપર - 4 (A)

અલકાર શાસ્ત્ર

SANSKRIT POETICS

ECT – 01.1

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - આચાર્યભરતકૃતમ્ નાટ્યશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમઃ અધ્યાયઃ

ઉદ્દેશ - સંસ્કૃત નાટ્યશાસ્ત્રાય પરપરાના પારચય કરાવા ભરતના નાટ્યશાસ્ત્રના અભ્યાસ તરફ વલધાયાઓને પ્રારત કરવાનો ઉદ્દેશ્ય છે. સંસ્કૃતસાહિત્યના પ્રમુખ અંગ મનાતા રૂપક સાહિત્યના સર્વાંગીણ અભ્યાસ માટે નાટ્યશાસ્ત્રનું અધ્યયન જરૂરી છે. એટલું જ નહીં વિદ્યાર્થીઓને રંગમંચ અને અભિનય કળાની જાણકારી થાય, એ લક્ષ્ય પણ અહીં રાખવામાં આવ્યું છે.

Unit – I નાટ્યશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમઃ અધ્યાયઃ કારિકા 1 તઃ 20	13
Unit – II નાટ્યશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમઃ અધ્યાયઃ કારિકા 21 તઃ 52	12
Unit – III નાટ્યશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમઃ અધ્યાયઃ કારિકા 53 તઃ 94	13
Unit – IV નાટ્યશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમઃ અધ્યાયઃ કારિકા 95 તઃ 127	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાયા - સંસ્કૃત નાટ્યશાસ્ત્રના પરપરાના પારચયાત્મક ઇતિહાર, ભરતના નાટ્યશાસ્ત્રના વલષલતાયા, નાટ્યશાસ્ત્ર અને નાટ્યકળાના ઉદ્ભવ અને વલકાસ, નાટ્યના ઉત્પાત્તના ભક્ષાતા, આભનયના પ્રકારા, નાટ્યભૂમન લગતા ભરત સૂચવલા વ્યવસ્થાયા, નાટ્યના ઉપયાગતા, માનવજીવન અને તમા નાટ્યનુ સ્થાન વગર.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. નાટ્યશાસ્ત્રમ્ - (ગુજરાતા અનુવાદ) સં. તપસ્વા નાન્તા, અમદાવાદ
2. નાટ્યશાસ્ત્રમ્ - સં. ડો. ંન.પી. ઁન્ની
3. નાટ્યશાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ - ડો. પારસનાથ દ્વિવેદી , ઁૃંબા, વારાણસી
4. દશરૂપકમ્ - સં. ઁલાશંકર વ્યાસ, ઁૃંબા, વારાણસી

પેપર - 4 (B)

વેદાન્ત શાસ્ત્ર

VEDANT PHILOSOPHI

ECT – 01.2

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - બ્રહ્મસૂત્રશાંકરભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) સ્મૃતિપાદઃ તથા વિવેકચૂડામણિઃ

ઉદ્દેશ - ભારતના ભવ્ય દર્શન - તત્ત્વજ્ઞાનના પરપરાના પારચય કરાવવા, તત્ત્વજ્ઞાનના પરપરાના આદિ ગુરુ આચાર્ય શંકરાચાર્યના સિદ્ધાંતોનો પરિચય કરાવવાનું લક્ષ્ય છે. એ સાથે સૂક્ષ્મ એવું તત્ત્વજ્ઞાનનું જે રીતે સરળ-ભાષામાં અને પદ્ય-શૈલીમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, તેનો પણ વિદ્યાર્થીઓને પરિચય થાય, તે ઉદ્દેશ છે.

Unit – I	બ્રહ્મસૂત્રશાંકરભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) સ્મૃતિપાદ, અધિકરણ 1 તઃ 6 પર્યન્તમ્	13
Unit – II	બ્રહ્મસૂત્રશાંકરભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) સ્મૃતિપાદ, અધિકરણ 7 તઃ 13 પર્યન્તમ્	12
Unit – III	વિવેકચૂડામણિઃ, 1 તઃ 60	13
Unit – IV	વિવેકચૂડામણિઃ, 61 તઃ 120	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - બ્રહ્મસૂત્રના રચના અને તેનું સ્વરૂપ, બ્રહ્મસૂત્ર ઉપરના ભાષ્યા, તેમાં આવતા આધકરણના લક્ષણ, બ્રહ્મસૂત્રનું અનુબંધ ચતુષ્ટય, શાકરવેદાંતના પ્રમુખ ભાષ્યા, સ્મૃતિપાદનું ભવ્યવસ્તુ, ભવ્યચૂડામણિ - શાકર અને તેનું અનુબંધ ચતુષ્ટય, તાત્પર્યાલગ્ન, પ્રકરણ ભવ્યના, સાધન ચતુષ્ટય, ગુરુમાહાત્મ્ય, માક્ષાવયાર, અભ્યાસ, આવદા- માયા - ઇત્યાદિ.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. બ્રહ્મસૂત્રશાકરભાષ્ય (ગુજરાતી અનુવાદ) સં. કમલાશંકર પી. ત્રવેદી
2. સ્મૃતિપાદ - સં. પુનાતાબહેન દસાઇ, સરસ્વતા પુસ્તક ભંડાર, અમદાવાદ
3. ભવ્યચૂડામણિ - સં. આચાર્ય ભાઈશંકર પુરાહત
4. બ્રહ્મસૂત્રશાંકરભાષ્યમ્ - સ્મૃતિપાદ (ગુજરાતી અનુવાદ) સં. બાલકૃષ્ણ મો. ધ્રુવ , ભાવનગર
5. THE BRAHMASUTRAM , by – S.Radhakrishnan , London
6. ભવ્યચૂડામણિ - સપાદક પ્રા. હસાબહેન પરમાર

પેપર - 4 (C)

ધર્મશાસ્ત્ર

DHARMASHASTRA

ECT – 01.3

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - મનુસ્મૃતિ: (નિયતાંશ:) સપ્તમ: અધ્યાય:

ઉદ્દેશ - ભારતીય પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્ર તરફ પ્રાસંગિક સ્મૃતિગ્રંથમાં મનુસ્મૃતિનું પ્રમુખ સ્થાન છે. તેમની સાથે રાજનીતિશાસ્ત્રના પણ સમાવેશ થાય છે. અહીં મનુસ્મૃતિના રાજનીતિશાસ્ત્રીય વ્યવસ્થાને લેવામાં આવેલા પારંપરિક પારચય તથા વર્તમાન સમયમાં તે વ્યવસ્થાને ઉપયોગિતા સમજીને રાષ્ટ્રનિર્માણના કાર્યમાં તેનો લાભ લઈ શકે એ ઉદ્દેશ્યની પૂર્તિ માટે આ પાઠ્યક્રમ વિચારાયો છે. આથી પ્રાચીન ભારતીય રાજનીતિ અને રાજ્યકાર્યવહારીય પદ્ધતિથી પણ વિદ્યાર્થી પરિચિત થશે.

Unit – I સ્મૃતિશાસ્ત્રના પારચય (સ્મૃતિઓ અને ધર્મશાસ્ત્રમાં તેમનું સ્થાન, મનુસ્મૃતિના વ્યવસ્થાના પારચય, મનુસ્મૃતિના ટાકાકારા અને મનુસ્મૃતિના ઉપયાગતા)	13
Unit – II મનુસ્મૃતિ: (નિયતાંશ:) સપ્તમ: અધ્યાય:, શ્લોકા: 1 ત: 68	12
Unit – III મનુસ્મૃતિ: (નિયતાંશ:) સપ્તમ: અધ્યાય: શ્લોકા: 69 ત: 157	13
Unit – IV મનુસ્મૃતિ: (નિયતાંશ:) સપ્તમ: અધ્યાય: શ્લોકા: 158 ત: 226 (સમાપ્તિપર્યન્તમ)	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - સ્મૃતિશાસ્ત્રના પારચય, સ્મૃતિઓના ધર્મશાસ્ત્રમાં સ્થાન, મનુસ્મૃતિના ક્રમો તથા વ્યવસ્થાના પારચય, મનુસ્મૃતિના ટાકાકારાના પારચય, મનુસ્મૃતિના ઉપયાગતા, મનુસ્મૃતિમાં રાજકર્મ, રાજ્યના સાત અંગ, રાજાના દેનયત્વા, રાજાના અનુજીવા વગ, અમાત્યા, દુગ, ચતુર્વિધ ઉપયાગો સ્વરૂપ અને તેમના ઉપયાગના અવસ્થા, રાજતંત્રના વ્યવસ્થા - ઇત્યાદિ.

-- સદભ ગ્રંથ --

1. મનુસ્મૃતિ (ગુજરાતી અનુવાદ) સં. નાથુભાઈ ઝાડયા, ભરુચ (સાક્ષાત્સસ્કરણ)
2. મનુસ્મૃતિ: (સમિતાક્ષરા) સં.
3. ધર્મશાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ (પાંચ ભાગ) - લે. પી.વી.કાળે

પેપર - 5

ધર્મશાસ્ત્ર

PURAN & ITIHAS (HISTORY)

ECT – 01.3

Credits – 04

INTER / MULTI DISCIPLINARY COURSE

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણસ્ય દશમઃ સ્કન્ધઃ (નિયતાંશઃ)

ઉદ્દેશ - સંસ્કૃતસાહત્યના દૃષ્ટિએ પુરાણ અને ઇતિહાસના વ્યાયાન પારચય પ્રાપ્ત થાય, ઇતિહાસ અને ધર્મશાસ્ત્ર વચ્ચેનું અન્તર કરવાની દૃષ્ટિ વિકસિત થાય, તથા પુરાણગત પ્રસંગોમાં નિહિત વિવિધ અર્થઘટનોથી વિદ્યાર્થી પરિચિત બને તે માટે આ પાઠ્યક્રમ વિચારાયો છે. આથી પ્રાચીન ભારતીય ઇતિહાસ અને પૌરાણિક ધર્મશાસ્ત્રનો વિદ્યાર્થી સુપેરે પરિચિત થઈ શકશે.

Unit – I શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણમ્ નો પારચય (પુરાણના પાચ લક્ષણા, મહાપુરાણના દશ લક્ષણા, ભાગવતનો રચનાકાળ, રચયિતા, વાચયવસ્તુ, પુરાણસાહત્યમા તનુ સ્થાન, ભાગવતના ટાકાકારા) 13

Unit – II શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણસ્ય દશમઃ સ્કન્ધઃ (નિયતાંશઃ) અધ્યાય 1 તઃ 10 12

Unit – III શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણસ્ય દશમઃ સ્કન્ધઃ (નિયતાંશઃ) અધ્યાય 11 તઃ 20 13

Unit – IV શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણસ્ય દશમઃ સ્કન્ધઃ (નિયતાંશઃ) અધ્યાય 21 તઃ 30 12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - પુરાણ સાહત્યનો પારચય, પુરાણના વાચયા, પુરાણ ધર્મશાસ્ત્ર તરાક અને ઇતિહાસ તરાક, પુરાણના કતા , પુરાણના પાચ લક્ષા , મહાપુરાણના દશ લક્ષણ , , વાચયવસ્તુ, પુરાણસાહત્યમા તનુ સ્થાન, ભાગવતના ટાકાકારા આવતા પ્રસંગા અને તમના અર્થઘટના.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણમ્ (ગુજરાતા અનુવાદ) ગાતા પ્રસ, ગારખપુર સંસ્કરણ
2. ભાગવત પુરાણ - ડ. ઇતન્ન ટઇલર, સરસ્વતા પુસ્તક ભડાર, ં
3. ભાગવત પુરાણ - પ્રા. દશરથ વાદયા, પાચ પ્રકાશન, ં
4. ભાગવતાય તત્ત્વજ્ઞાન - ર. પ્રા. ગાતા મહતા, ર
5. પુરાણવિમર્શ - લે. બલદેવ ઉપાધ્યાય